

Innspill samarbeidsstrategien for barn i lavinntekt

Om oss

Ungdom og Fritid – Landsforeningen for fritidsklubber og ungdomshus er en medlems- og interesseorganisasjon for ansatte, ungdom og frivillige i kommunale og kommunalt støttede fritidsklubber og ungdomshus.

1. Fritidsklubbens funksjon som motkraft til fattigdom og utenforskap

Stadig flere barn og unge vokser opp i vedvarende lavinntekt. De tre hovedarenaene i barn og unges oppvekst er familien, skolen og fritiden. Det at foreldre har lav inntekt, skal ikke berøve barn og unge muligheten til å delta i kunst og kulturliv, lek, hvile og fritid, slik det er definert i Barnekonvensjonens artikkel 31. Fritidserklæringen sier at alle barn og unge skal få delta i fritidsaktiviteter sammen med andre. Fritidsklubber, ungdomshus og andre åpne møteplasser for ungdom treffer gruppen av barn og unge som lever i lavinntektsfamilier og en satsing på fritiden er derfor sentral.

Hvem bruker fritidsklubber

Rapporten «Fritidsklubber i et folkehelseperspektiv» (Seland og Anderssen 2019) tar utgangspunkt i Ungdata og beskriver kjennetegnene ved ungdom som bruker fritidsklubber. I rapporten finner Seland og Anderssen at klubbungdom på mange måter ligner andre ungdom, men at de skiller seg ut på to områder; klubbene når flere med sosialt svake relasjoner til skole og foreldre, samt flere med lav sosioøkonomisk bakgrunn. Lars B Kristofersen (2019) peker i sin rapport på sammenhengen mellom familieøkonomi og ungdoms relasjoner til jevnaldrende. Barn og unge fra lavinntektsfamilier har, i mindre grad enn andre, en nær venn og de er mindre populære blant jevnaldrende. Samtidig viser undersøkelser at ungdom på klubb har bedre relasjoner til jevnaldrende enn andre ungdom (Seland og Anderssen 2019). Det er et mål for fritidsklubbene å nå bredes mulig, slik at man unngår at ett type miljø blir dominerende. Dette er viktig for at klubbene skal kunne fungere som motkraft til utenforskap, og dermed bidra til jevnaldersosialisering.

Fritidsklubbens rolle i lokalsamfunnet

Den første norske fritidsklubben ble etablert på Hammersborg i Oslo i 1953. SSBs tidsstatistikk viser at sosialt samvær blant ungdom har gått ned med 26% de siste 20 årene, samtidig er det stadig flere ungdommer som etterspør sosiale møteplasser (Ungdata). Fritidsklubber bidrar til å bygge sosial kompetanse, tilhørighet og nettverk blant barn og unge, og bidrar på den måten til å motvirke ensomhet.

Flere studier (Grødem (2008), Turner og Stefansen (2011)) viser at trangboddhet ofte henger sammen med vedvarende lavinntekt. Dette gjelder spesielt for lavinntektsfamilier med innvandrerbakgrunn. De med dårligst råd har på grunn av dette ikke mulighet til å invitere med seg venner hjem. I slike tilfeller blir fritidsklubben en viktig sosial møteplass, hvor ungdommen slipper å føle på skam og stigma knyttet til egen bosituasjon. Ved å delta på fritidsklubbens

åpne - og aktivitetsbaserte virksomhet kan også barn og unge fra lavinntektsfamilier være en del av jevnalderssosialiseringen som er viktig i ungdomsåra. Ungdomsårene beskrives i deler av psykologien som en «second chance» hvor ungdommene får mulighet til å forme seg selv på nytt. Denne gangen i større grad ved egen hjelp (Frønes, 2011). Fritidsklubbene bidrar til at også dette er en mulighet for barn og unge som vokser opp i lavinntekt.

Ifølge Ungdata er kun 50% av norske ungdommer fornøyd med møteplasser i nærmiljøet. Blant de 24 kommunene med flest antall barn i vedvarende lavinntekt har Ungdom og Fritid gjort en analyse av fritidsklubbtilbudet. Her finner vi at kun fire av kommunene har et tilfredsstillende antall klubber delt på antall ungdom i alderen 10-18 år. Med tilfredsstillende har vi lagt til grunn et kvantitativt mål på 1000 barn og unge per klubb. Spørsmålet blir i denne sammenhengen – hvor mange barn og unge kan sogne til én klubb før den mister evnen til å være en god og trygg arena for barn og unge. Dette illustrerer behovet for at man sammen utvikler klare mål for klubbens kapasitet og dermed mulighet til å fungere som en motkraft til fattigdom og utenforskap. Sammen med Fagforbundet har Ungdom og Fritid utviklet [kvalitetskriterier for fritidsklubber og ungdomshus](#). Disse burde ligge til grunn for et kvalitetsløft i norske fritidsklubber samtidig som man utvikler en forskrift for gode ungdomslokaler.

Forskning

I NOVA rapport "Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier" påpekes det at ungdomstiden er en sårbar periode og at mye av fokuset i forskning og tiltak har vært på barn. Det anbefales derfor at innsatsen mot ungdom styrkes. Rapporten peker også på at ungdomstiden er en tid der stress i familien og mangel på økonomiske ressurser kan få negative konsekvenser for de unges psykiske og fysiske helse.

Fritidskortet

Ungdom og Fritid har jobbet med barn og unges fritidsmiljø siden 1978. Vi setter pris på den senere tids debatt og på anerkjennelsen av at fritiden er noe mer enn «bare fritid» eller «bare lek». Fritidskortet er trolig den største politiske satsningen på fritidsfeltet i Norge.

I Granavolden-plattformen står det at regjeringen vil innføre et «fritidskort» for alle barn fra 6 til fylte 18 år som kan benyttes til å dekke deltakeravgift på fritidsaktiviteter etter mønster fra ordningen på Island. Ordningen skal være ubyråkratisk og det skal være mulig for kommunene å legge på en lokal andel. Vi er bekymret for at fritidsklubbene som i dag benyttes av over 30% av norske ungdommer (Ungdata) og som allerede er gratis, ikke løftes gjennom Fritidskortet. Det er viktigere enn noen gang at fritidsklubbene kompenseres for å jobbe aktivt med flere barrierer for deltakelse, så som funksjonsnedsettelse, relevans, kjønn og innvandrerbakgrunn. Vi ønsker derfor at Regjeringen legger til rette for at restmidlene, altså de midlene som ikke blir brukt i Fritidskortet, samles og utgjør en sum som går til å styrke allerede gratis fritidsaktører som fritidsklubbene. Erfaringer fra Island viser at det er rundt 80% som bruker midlene i fritidskortet.

Ungdom og Fritid mener at det er vesentlig for fritidsfeltet at finansieringen av fritidskortet i så stor grad som mulig skjer gjennom friske midler, og ikke tas fra fritidsfeltet selv. Det skal ifølge regjeringen også avsettes en lokal pott hos kommunene når de implementerer fritidskortet. Problemet er at det ikke finnes friske midler i norske kommuner, og at dette må tas fra andre

gode formål. Når kulturskolen er lovfestet og biblioteket er lovfestet, står klubbene igjen som potensiell salderingspost.

Fritidsklubber er arbeidskvalifiserende

For å bekjempe vedvarende lavinntekt, er det avgjørende at flest mulig kommer inn i arbeidslivet. Fritidsklubben gir ungdom viktig arbeidserfaring og arbeidslæring. Den kunnskapen og den uformelle kompetansen man får ved å delta i fritidsaktiviteter er kvalifiserende, og en anerkjennelse av denne kompetansen kan bidra til at flere kommer inn i arbeidslivet. Ungdom og Fritid mener derfor at regjeringen må arbeide for å finne gode systemer for anerkjennelse og registrering av uformell kompetanse.

Kombinert med at levekårsutfordringer knyttet til lavinntekt ofte går i arv, er det viktig med funksjoner utenfor NAV som jobber med å motvirke tidlig brudd med arbeidslivet. Flere av våre medlemmer har svært gode erfaringer med å være koordinatorene for sommerjobb for ungdom. Ungdomsarbeiderne kjenner ungdommene og miljøet i sitt lokalsamfunn. Ungdom som selv har vokst opp i vedvarende lavinntekt peker på at mulighet for jobb er spesielt viktig. Det gir dem økonomi til å delta i samfunnet, samt arbeidserfaring, nettverk i arbeidslivet og reduserer stress forbundet med lavinntekt.

Trygge voksenpersoner

En ungdomsarbeider kan for noen ungdommer være den ene trygge voksenpersonen i deres liv. I artikkelen "Fritidsklubben som forebyggendearena – har den «gått ut på dato»?" peker Viggo Vestel og Ingrid Smette på relasjonen mellom ungdomsarbeideren og ungdommen som den viktigste forebyggende effekten. Det gjør kompetansen til ungdomsarbeideren sentral. 90% av ungdomsarbeidere oppgir at de har opplevd at ungdom oppsøker dem for å få hjelp til et personlig problem (Klubbundersøkelsen 2016/2017). Dette viser med tydelighet hvilken rolle ungdomsarbeideren spiller i ungdomsmiljøene rundt om i landet. I snitt har hver ungdomsarbeider 0,4 årsverk hver. Dette mener Ungdom og Fritid er alt for lite for å kunne drive godt ungdomsarbeid og møte behovene i ungdomsbefolkningen.

Ungdom og Fritid mener at det nå er på tide med et kompetanseløft for ungdomsarbeidere. For å styrke hele oppvekstsektoren må de kompetansehevede tiltakene også gjelde ungdomsarbeideren. Ungdom og Fritid mener at staten må gå inn for og støtte et bachelorprogram i ungdoms- og fritidspedagogikk, slik man har på Island.

Ungdom og Fritid foreslår:

- At det lages en forskrift for ungdomsvennlige lokaler
- At man styrker forskningen på konsekvensene av lavinntekt for ungdom
- At restmidlene fra fritidskortet brukes til å styrke fritidsklubber, ungdomshus og lignende åpne møteplasser.
- At samarbeidsstrategien tydelig peker på fritidsklubbenes rolle som motkraft mot lavinntekt og utenforskap
- At fritidsklubbene og ungdomsarbeiderne gis mandat til å samarbeide med skolen om mulige drop-out ved å være alternative læringsarenaer, og bidra til arbeidstrening.
- At regjeringen vurderer å innføre systemer for anerkjennelse og registrering av uformell læring.

- at staten støtter et bachelorprogram i ungdoms- og fritidspedagogikk, slik man har på Island

2. Tverrfaglig innsats i kommunene

En forutsetning for å lykkes med bekjempelsen av barnefattigdom, er at de ulike aktørene jobber sammen om utfordringen. Ungdomsarbeideren er en viktig ressurs i kommunens tverrfaglige samarbeid og må være en naturlig del av de tverrfaglige nettverkene.

Profesjonssamarbeid mellom skole, fritid og forebygging

Nærmere 40% av ungdomsarbeiderne oppgir at de har opplevd å bli stengt ute fra samarbeid med andre kommunale tjenester (Klubbundersøkelsen 2016/2017). Undersøkelsen viser også at samarbeidet med politi, barnevern og helsesøster har gått kraftig ned de siste 12 årene. Dette mener vi at er kritisk. Ungdomsarbeideren er blant de som er tettest på ungdomsbefolkningen og -miljøet.

Samtidig viser tilbakemeldinger fra politiet at dersom ungdomsarbeideren blir borte, mister de andre kommunale hjelpere en viktig ressurs inn mot ungdomsmiljøene.

ALLEMED i kommunene

Nasjonal dugnad mot utenforskap og fattigdom blant barn og unge (NDFU) har utviklet verktøyet ALLEMED for frivilligheten og for kommunene. Dette mener Ungdom og Fritid er et viktig initiativ for å skape en aktiv og varig dialog mellom frivilligheten og kommunen. Man er gjensidig avhengig av hverandre for å nå målene i Fritidserklæringen og på den måten sørge for at barna blir rike på opplevelser.

Taushetsplikten

I tverrfaglige samarbeid møter man ofte taushetsplikten som et argument mot et informativt samarbeid. Dette til tross for begrensningene gitt i Forvaltningsloven §1-b punkt 3 – om tilgjengeliggjøring av informasjon for andre tjenestemenn. Ungdom og Fritid mener at det er viktig at man tilrettelegger for et godt samarbeid uavhengig av taushetsplikten ved at man ytterligere konkretiserer begrensningene og mulighetene med taushetsplikten.

Ungdom og Fritid foreslår:

- At det utvikles en kommunal veileder for ungdomsarbeid med fokus på det tverrfaglige samarbeidet
- Å videreføre og styrke ALLEMED verktøyet
- Å gjennomgå rammene for taushetsplikt for å sikre god kommunikasjon mellom tjenester
- Å tydeliggjøre begrensninger og muligheter ved taushetsplikten i lovverk eller forskrift

3. Barn og unges medvirkning

Barn og unge har rett til deltakelse og medvirkning til egen fritid gjennom barnekonvensjonen. Dette krever at barn og unge gis den kompetansen og tilretteleggingen de trenger for å kunne medvirke, men også at de som jobber med dette har nødvendig kompetanse. Medvirkning er kjernen i fritidsklubbenes metodiske tilnærming og ungdomsarbeiderens kompetanse på dette bør i større grad anerkjennes og benyttes.

Fritidsklubbene som medvirknings- og demokratiarena

Ungdom og Fritid tar utgangspunkt i at barn og unge vet best hvordan lavinntekt og utenforskap rammer og påvirker barn og unge. Fritidsklubbene jobber utfra en medvirkningsmodell hvor målet er at ungdommene får kunnskap, motivasjon og kapasitet til å være aktive samfunnsborgere, samt kvalifisere til demokratisk deltakelse. Samtidig er fritidsklubbene arenaer hvor ungdom kan utføre og være med i demokratiske prosesser. Ungdom under 18 år er ikke valgbar og har ikke stemmerett inn i det representative demokratiet. Ungdom og Fritid har derfor tatt utgangspunkt i det som kalles direkte demokrati. Det handler om at barn og ungdom er med og fatter beslutninger i saker som angår og opptar dem. Ungdom og Fritid mener at det er viktig at ungdom settes i stand til å medvirke og være rådgivere på temaer som lavinntekt og utenforskap.

Barneperspektivet i NAV

Ungdom som vokser opp i lavinntekt sier at de ønsker å hjelpe familien økonomisk ved selv å påta seg arbeid utenfor hjemmet. Sosialtjenesteloven §18 slår fast at ved vurdering av søknad om stønad til familier skal det ikke tas hensyn til barns inntekt av arbeid i fritid og skoleferier. Regjeringen må sørge for alle midler som er ment å gå til barn og unge faktisk går til barn og unge – og derfor holde barnetrygden utenfor beregningsgrunnlaget for sosial stønaden til foreldrene.

For å sikre at barn og unge som vokser opp i lavinntekt har tilgang på fritidsaktiviteter er det viktig at NAV-ansatte alltid spør om barna i husholdningen deltar på en fritidsaktivitet. Ungdomsarbeideren kan være en viktig samarbeidspartner for NAV-ansatte i disse tilfellene.

Ungdom og Fritid foreslår:

- At barn og unge settes i stand til å være rådgivere på konsekvensene av lavinntekt og utenforskap og andre saker som påvirker barn og unge
- Holde barnetrygden utenfor beregningsgrunnlaget for sosial stønaden til foreldrene.
- At ungdomsarbeideren inngår som en samarbeidspartner for NAV når fritidstilbudet skal kartlegges.

Referanseliste:

Frønes, Ivar (2011) *Moderne Barndom*. 3.utvage. Cappelen Damm Akademisk, Oslo.

Grødem, Anne Skevik (2008) Household poverty and deprivation among children. How strong are the links? *Childhood*, 15(1): 107-125

Kristofersen, Lars B (2019) *Barnefattigdom og barn i lavinntektsfamilier – begrepsdrøfting og forskningskunnskap*, NOVA Notat 2-19, Oslo

Seland, Ingunn og Patrick Lie Anderssen (2019) *Fritidsklubber i et folkehelseperspektiv*. NOVA-notat 1/19, Oslo

Seland, Ingunn og Patrick Lie Andersen (2020) *Hva kjennetegner ungdom som går på norske fritidsklubber og ungdomshus?* Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning

Turner, Lena Magnusson og Kari Stefansen (2011) Boforhold blant lavinntektsfamilier En gjennomgang av norsk og internasjonal litteratur. NOVA

Ungdom og Fritid (2017) *Klubbundersøkelsen 2016/2017*. UoF

Vestel, Viggo og Ingrid Smette (2014) Fritidsklubben som forebyggendearena – har den «gått ut på dato?» NOVA, Oslo